

Andrzej Miś

"Sztuka - mit - hermeneutyka", Anna Zeidler, Warszawa 1988 : [recenzja]

Sztuka i Filozofia 4, 240-241

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Zeidler: *Sztuka — mit — hermeneutyka*. Instytut Kultury. Warszawa 1988, 176 s.

Autorka chce dokonać oceny przydatności hermeneutycznej wizji sztuki dla współczesnych badań nad komunikacją artystyczną. Praca składa się z trzech części. W pierwszej — zatytułowanej *Praktyka artystyczna w kontekście przemian światopoglądowej sfery kultury* — zawarty jest szkic zakładanej tu tzw. społeczno-regulacyjnej koncepcji kultury. W koncepcji tej twierdzi się m.in., że kulturę tworzą przekonania dwojakiego rodzaju: praktyczne i światopoglądowe; te pierwsze są techniczne, drugie zaś dotyczą ostatecznych wartości ludzkiego życia. Bardzo często funkcję światopoglądowej waloryzacji wypełnia mit — ale w opinii wielu badaczy wypełnia ją również sztuka. Dlatego też osiągnięcia hermeneutyki, skupionej na badaniu światopoglądów i mitów, można również wykorzystać do opisu sztuki, czyli procesu estetycznej waloryzacji naszego świata życia codziennego.

Czy jednak sztuka zdolna jest jeszcze wypełniać swoją funkcję? Prawie wszyscy mówią dzisiaj o upadku, kryzysie sztuki i całej kultury. O tym, jak kryzys ów widzą hermeneuci — tzn. jak go charakteryzują, co sądzą o jego genezie i w czym upatrują środków zaradczych — mowa jest w części drugiej, zatytułowanej *Rola sztuki w hermeneutycznej wizji kultury i jej dziejów*.

Część trzecia — najobszerniejsza — poświęcona jest natomiast omówieniu ewolucji hermeneutycznej koncepcji sztuki. Najpierw więc mowa jest o Diltheyu i jego antynaturalistycznej wizji badań humanistycznych (z „rozumieniem” jako kategorią centralną owej wizji). Następny rozdział traktuje o Heideggerze, który radykalizował projekt Diltheya: u Heideggera — pisze cytowany przez Autorkę Gadamer — „hermeneutyka, instrumentalistycznie nastawiona na metodę, musiała zwrócić się ku temu, co ontologiczne. Rozumienie nie jest tu już jednym z wielu sposobów ludzkiego zachowania, ale podstawowym poruszeniem ludzkiego Dasein” (s. 100). Rozdział trzeci jest analizą hermeneutyki Gadamera. Dla tego badacza rozumienie — w tym rozumienie dzieł sztuki — „jest dialogiem — z drugim człowiekiem, z dziełami sztuki, filozofii, innymi przekazami tradycji historycznej. Wszystko, co poddane jest «rozumieniu» posiada naturę językową, choć nie musi być — jak sztuka — wyrażone dyskursywnie. «Rozumienie» nie dotyczy — w ujęciu Gadamera — intencji podmiotowych, lecz rzeczy, co do których porozumiewamy się” (s. 109). Rozdział czwarty poświęcony jest Ricoeurowi, a Autorka zmierza do tego, aby pokazać, że „projekt Ricoeura posiada nie tylko większą skuteczność waloryzacyjną, ale i więcej implikacji dla badań o sztuce uprawianych w trybie praktyczno-poznawczym” (s. 126). Rozdział ostatni zawiera ocenę trybu funkcjonowania koncepcji hermeneutycznych we współczesnej kulturze, jest to więc podsumowanie przeprowadzonych rozważań. Niezależnie od tego Autorka daje jeszcze krótkie *Zakończenie*, w którym stwierdza m.in., że jeśli dotychczasowa refleksja nad sztuką zdominowana jest przez dwa generalne paradygmaty — scjentystyczny i antyscjentystyczny — to obiecującą ich syntezą jest hermeneutyczno-strukturalistyczna koncepcja Ricoeura.

Książka zawiera również streszczenie w języku polskim, angielskim, niemieckim i rosyjskim. Na niewielu stronach Autorka poruszyła mnóstwo fundamentalnych problemów, przywołała wiele nazwisk, przypomniała rozliczne idee i teorie. Nic dziwnego, że czasem czytelnik chciałby, aby jakaś sprawa została omówiona obszerniej i przedstawiona dokładniej. Tymczasem Autorka zakłada u czytających znajomość całej cytowanej przez siebie czy wspomnianej literatury i nie zamierza wyklądać wszystkiego szczegółowo. Lektura wymaga więc dużej kompetencji naukowej i sporego wysiłku, ale dla wszystkich, którzy interesują się hermeneutyką i współczesną filozofią sztuki, książka ta będzie bardzo interesująca.

Andrzej Miś

**Publikacje naukowe Programu Badań i Współtworzenia Filozofii Pokoju
— Uniwersytet Warszawski**

Sens polskiej historii. Praca zbiorowa pod red. A. Ajnenkiela, J. Kuczyńskiego, A. Wohla. Warszawa 1990. Seria „Biblioteka Dialogu”.

Studia umieszczone w książce omawiają przesłanki i koncepcje sensu dziejów, ukazują warunki i tendencje historycznego rozwoju Polski, rekonstruują wizje polskiego bytu narodowego oraz omawiają sens polskiej historii i polskości na tle uniwersalnym. Wśród autorów m.in. A. Gieysztor, J. Szczepański, A. Walicki, A. Grzegorzczak, J. Topolski, J. Lipiec, M.A. Krąpiec, J. Tazbir, Z. Cackowski, Cz. Bartnik, A. Ajnenkiel, J. Kuczyński.

Oblicza polskości. Praca zbiorowa pod red. Antoniny Kłoskowskiej. Warszawa 1990. Seria „Biblioteka Dialogu”.

Tom studiów na temat kultury polskiej i rozumienia polskości: polskiej historii, potocznych i naukowych wyobrażeń i przekonań dotyczących Polski i polskości, czynników konstytutywnych dla polskiej kultury. Autorami są m.in. A. Kłoskowska, J. Topolski, S. Kieniewicz, M. Porębski, H. Samsonowicz.

Filozofia: uniwersalność i różnorodność. Praca zbiorowa pod red. A. Misia. Warszawa 1990. Seria „Biblioteka Dialogu”.

Tom studiów na temat sprzeczności między zasadą uniwersalności prawdy i wielością historycznych koncepcji filozoficznych. Autorzy piszą m.in. o różnych rozumieniach historii filozofii, o problemie postępu w filozofii, o pojęciu